

Denna vägledning är en revidering av den vägledning för ansökan om alternativt urval som fastställdes 2007-02-20 och reviderades 2007-10-30.

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Åsa Rurling
08-563 088 67
asa.rurling@hsv.se
BESLUT

2010-02-09
Reg.nr 83-795-07

Vägledning för ansökan om tillstånd till alternativt urval

Regeringen bemyndigar i högskoleförordningen (1993:100) Högskoleverket att, om det finns särskilda skäl, medge att en högskola till en viss utbildning som vänder sig till nybörjare får göra en annan platsfördelning än vad som framgår av 7 kap. 13 § och fördela platserna på grundval av någon eller några av de urvalsgrunder som anges i 7 kap. 12 § högskoleförordningen (se nedan under avsnittet om Bestämmelser om urval).

Denna vägledning syftar till att ge underlag för en enhetlig bedömning av ansökningar om att få använda andra urvalsgrunder än betyg eller resultat från högskoleprovet, så kallat alternativt urval, till mer än en tredjedel av platserna på en utbildning. Vägledningen ska också bidra till att lärosätena får stöd till att utarbeta sina ansökningar.

Bakgrund

Möjligheten att använda ett alternativt urval har funnits sedan hösten 1997. I proposition *Tillträde till högre utbildning m.m.* (prop. 1995/96:184) anger regeringen att det alternativa urvalet bör användas restriktivt. Tydlighet i informationen om vad de särskilda proven ska mäta poängteras.

Möjligheten att anta ytterligare studenter på andra urvalsgrunder än betyg och högskoleprov utökades i samband med att regeringens proposition *Den öppna högskolan* (prop. 2001/02:15) antogs 2002 genom att bestämmelsen 7 kap. 16 c § infördes i högskoleförordningen. Lärosätena gavs då möjlighet att använda alternativa urvalsgrunder till 10 procent av platserna på utbildningar som vänder sig till nybörjare. Motiven till detta var att bredda rekryteringen och att ”öppna upp” högskolan bl.a. för sökande med otraditionell studiebakgrund. Det framgår dock av regeringens skrivningar att betyg och högskoleprov även fortsättningsvis ska vara de huvudsakliga urvalsgrunderna för utbildningar som vänder sig till nybörjare. Här poängteras kraven på rättssäkerhet, förutsägbarhet och överblickbarhet.

Skrivningarna i propositionen *Den öppna högskolan* bör tolkas som att regeringen under vissa förutsättningar kunde tänka sig olika former av kvotering i urvalet till högskolan (s. 65).

I propositionen *Ny värld – ny högskola* (prop. 2004/05:162) ger regeringen uttryck för en helt annan inställning när det gäller kvotering. Där är budskapet att kvotering inte är tillåten och budskapet är mycket tydligt (s. 183). Detta var också utskottets mening och riksdagen beslutade i enlighet med vad regeringen och utskottet föreslagit. Riksdagen beslutade också i enlighet med regeringens förslag att utöka möjligheterna för universitet och högskolor att själva besluta om urvalsgrunder till 20 procent av platserna på en viss utbildning. Också i denna proposition framhåller regeringen att betyg och högskoleprovsresultat ”även fortsättningsvis bör utgöra de huvudsakliga urvalsgrunderna när det gäller utbildningar som vänder sig till nybörjare” (s. 180).

I propositionen *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet* (prop. 2006/07:107) föreslår regeringen att lärosätenas möjlighet att besluta om alternativa urvalsgrunder ska utökas till att omfatta högst en tredjedel av platserna från och med höstterminen 2008. Regeringen menar att lärosätena därigenom får ökade möjligheter att ge sina utbildningar lokala profiler, att de kan använda sig av de urvalsgrunder som kan attrahera sökande med vissa kunskaper och erfarenheter samt anpassa urvalsgrunderna till olika utbildningars behov och förutsättningar. Ett syfte med det alternativa urvalet är att ”vid sidan om betyg och högskoleprov ge möjlighet att ta till vara meriter och erfarenheter som är särskilt betydelsefulla för utbildningen.” (s. 20). Regeringen menar också att olika grupper gynnas av olika urvalsgrunder, vilket bidrar till heterogena studentgrupper avseende ålder och yrkesbakgrund. Förändringen innebär att de tre vägarna betyg, högskoleprov och alternativt urval i princip kan omfatta en tredjedel av platserna vardera.

I en tidigare version av högskoleförordningen har regeringen medgivit att högskolorna beslutar om ett alternativt urval för utbildningar, vilka har en konstnärlig inriktning utan att leda till en konstnärlig examen. Från och med den 1 januari 2007 gäller dock att högskolorna måste ansöka hos Högskoleverket om de vill använda arbetsprov för antagning till utbildningar med konstnärlig inriktning. Utbildningar som leder till konstnärlig examen behöver inte tillstånd från Högskoleverket.

Bestämmelserna om urval

I 7 kap. 12 § högskoleförordningen anges att ”vid urval skall hänsyn tas till de sökandes meriter. Urvalsgrunder är

1. betyg,
2. resultat från högskoleprovet som avses i 20 §, och
3. urvalsgrunder som avses i 23 §.
[...]

Enligt 7 kap. 13 § högskoleförordningen som trädde i kraft den 1 januari 2008 får högst en tredjedel av platserna fördelas på grundval av de urvalsgrunder som högskolan själv beslutar om. En högskola får till denna andel av platserna ”bestämma urvalsgrunder bestående av

1. andra särskilda prov än högskoleprovet,
2. kunskaper, arbetslivserfarenhet eller annan erfarenhet som är särskilt värdefull för den sökta utbildningen, och
3. andra för utbildningen sakliga omständigheter” (7 kap. 23 § högskoleförordningen).

Vidare får Högskoleverket enligt 7 kap. 15 § högskoleförordningen ”medge att en högskola vid urval till en viss utbildning får göra en annan platsfördelning än den som anges i 13 § och fördela platserna på grundval av någon eller några av de urvalsgrunder som anges i 12 §. Ett medgivande skall avse ett eller flera bestämda antagningstillfällen.”

Vid antagning till en utbildning som leder till en konstnärlig examen beslutar högskolan om de vill använda ett alternativt urval enligt 7 kap. 14 § högskoleförordningen. ”Vid antagning till en utbildning som leder till en konstnärlig examen får högskolan trots vad som anges i 13 § fördela samtliga platser på grundval av sådana andra särskilda prov som avses i 23 § 1, eventuellt i kombination med andra urvalsgrunder enligt 12 §.”

Utgångspunkter för Högskoleverkets bedömningar

Lärosätena kan själva fatta beslut om att använda alternativa urvalsgrunder till högst en tredjedel av platserna. Enligt 7 kap. 15 § högskoleförordningen kan Högskoleverket, om det finns särskilda skäl, bevilja att alternativa urvalsgrunder används till mer än en tredjedel av platserna. Lärosätena kan därför ansöka hos Högskoleverket om att få göra en annan platsfördelning än vad som anges i högskoleförordningen. Högskoleverket prövar varje enskild ansökan för att bedöma om det finns särskilda skäl att använda alternativa urvalsgrunder till mer än en tredjedel av platserna. Om Högskoleverket anser att det finns särskilda skäl, har det i flera fall inneburit att verket har beslutat att ett lärosäte får använda ett alternativt urval till sammanlagt högst 50 procent av det totala antalet nybörjarplatser på en utbildning. För urvalet till övriga platser har verket beslutat att 25 procent av platserna ska tillsättas på grundval av betyg och 25 procent på grundval av högskoleprovsresultat. I de fall där ansökan har omfattat samtliga platser på en utbildning och Högskoleverket har bedömt att det är uppenbart att betyg och högskoleprov inte är lämpliga som urvalsinstrument, har Högskoleverket beviljat ett alternativt urval till samtliga platser på utbildningen. Det har till exempel gällt för utbildningar med konstnärlig inriktning.

Verket anser att betyg och högskoleprovresultat i normalfallet inte bör användas i det alternativa urvalet eftersom ett syfte, enligt regeringens intentioner, är att ta till vara andra meriter och erfarenheter vid sidan av betyg och högskoleprovresultat. Högskoleverket har dock gett några tillstånd där högskoleprov och betyg används i det första steget. Det har gällt utbildningar där det finns så många behöriga sökande att det är för kostsamt att använda något annat urvalsinstrument i ett första steg. För dessa utbildningar kan det vara lämpligt att i det första steget reducera antalet sökande till en omfattning som tillåter att alternativa urvalsinstrument används. Ett alternativ för dessa utbildningar kan vara att använda okompletterade betyg i steg ett.

Samtliga sökande som kallas till ett alternativt urval är behöriga och bör därför också rangordnas. Poänggränser för att komma ifråga för det slutliga urvalet skulle i praktiken innebära att nya behörighetskrav sätts. Om ett visst resultat på någon del i det alternativa urvalet bedöms som en förutsättning för att klara studierna, bör lärosätet i stället överväga om det bör utgöra ett behörighetskrav.

Informationen till de sökande om vad de prov som ingår i det alternativa urvalet avser att mäta och hur bedömningen görs bör vara tydlig. Urvalsförfarandet i sin helhet bör dokumenteras väl.

Tidpunkt för ansökan

Det är Högskoleverkets strävan att de urvalsinstrument som används ska vara väl kända för de sökande i god tid innan utbildningen startar. Det innebär att en ansökan om alternativt urval från ett lärosäte bör vara Högskoleverket till handa i god tid före sista dag för ansökan till högskolan. I tidsutrymmet ingår tid för Högskoleverket att handlägga och fatta beslut om ansökan. Normal handläggningstid är 6-8 veckor, men tiden till beslut kan vara längre eller kortare beroende på ansökans kvalitet. Strävan att avgöra ärenden inom rimlig tid innebär även att Högskoleverket kan komma att avslå ansökningar som inte kompletteras på ett tillfredsställande sätt inom rimlig tid.

Tidsbegränsning av tillstånd

Om tillstånd ges bör det normalt begränsas till tre år. Därefter behövs en uppföljning av det alternativa urvalet från lärosätet för att tillståndet ska förlängas av verket. Om Högskoleverket bedömer att det finns tveksamheter kring delar av urvalsmodellen eller varför betyg och högskoleprov inte kan mäta det efterfrågade kan tillståndet begränsas ytterligare.

I uppföljningen bör lärosätet redogöra för antal sökande respektive antagna totalt och antalet sökande som går vidare till respektive steg i det alternativa urvalet samt en uppföljning av studenternas prestationer, studieuppehåll och studieavbrott med en jämförelse mellan olika urvalsgrupper. Lärosätet bör även kommentera hur man överlag tycker att det alternativa urvalet har fungerat och vilka fördelar res-

pektive nackdelar man ser med urvalsmodellen. Om lärosätet har gjort andra uppföljningar och utvärderingar av det alternativa urvalet bör resultatet av dessa också redovisas.

Innehåll i ansökan om att få använda alternativt urval

I en ansökan om att få använda alternativt urval bör följande finnas med:

- *Vilken/vilka utbildningar* ansökan avser.
- *En kortfattad beskrivning av utbildningen* samt utbildningsplan.
- *Andel platser som ansökan avser.* I ansökan bör lärosätet motivera varför man vill använda alternativt urval till mer än en tredjedel av platserna. Lärosätet bör också ange från vilken av de övriga urvalsgrupperna dessa platser ska tas och motivera detta.
- *En utförlig beskrivning av egenskaper/särskilda kompetenser, kriterier och urvalsinstrument,* där följande bör framgå:
 - de *egenskaper/särskilda kompetenser* som avses att mätas,
 - de *kriterier* som används för att mäta dessa,
 - de *instrument* som används för att mäta respektive egenskap/särskilda kompetens och kriterium.
- *Motivering:*
 - varför lärosätet önskar ta till vara de egenskaper/kompetenser som avses att mätas,
 - varför lärosätet önskar använda de beskrivna urvalsinstrumenten.
- En beskrivning av urvalets *genomförande.* Om urvalet görs i flera steg bör de olika stegens utformning inklusive instrument, urvalets omfattning i varje steg, förhållandet dem emellan och poängberäkning beskrivas.
- Den *information* som ges till sökande.
- En beskrivning av hur beslut fattade under urvalsförfarandet kommer att *dokumenteras.*
- En beskrivning av hur *resultaten* kommer att meddelas de sökande.
- En beskrivning av eventuella *resultat från tidigare användning* av alternativt urval.
- En plan för *uppföljning.*
- Ansökan bör vara *underskriven* av rektor. Om uppgiften har delegerats till någon annan bör detta framgå. Även uppgifter om kontaktperson, inklusive kontaktuppgifter, bör finnas med i ansökan.

Vid Högskoleverkets bedömning av ansökan läggs stor vikt vid lärosätets beskrivning av vad (egenskaper/kompetenser) urvalsinstrumentet avser att mäta, vilka kriterier som används för bedömningen samt argumentationen kring vad det föreslagna instrumentet ger för information om de sökande som inte betyg och högskoleprov kan ge och vad i utbildningen som motiverar detta. Vidare läggs stor vikt vid de sökandes rättssäkerhet. En grundläggande förutsättning för detta är att

behörighetskrav och urvalsgrunder hålls isär, eftersom vissa behörighetsbeslut går att överklaga.

Under början av 2010 kommer Högskoleverket att införa ett elektroniskt ärendehanteringssystem för ansökningar om alternativt urval och andra krav. Lärosätena bör då fylla i ett webbformulär och bifoga ansökan och övriga dokument som bilagor.

Beslut om denna vägledning har fattats av universitetskansler Anders Flodström efter föredragning av utredaren Åsa Rurling i närvaro av huvudsekreteraren Lena Adamson, informationschefen Eva Ferndahl och biträdande avdelningschefen Carin Callerholm.

Anders Flodström

Åsa Rurling